

Les bellotes agredolces

Kassim Carceller

Finalment es va decidir donar una sort diferent a aquella vella proclama: la Carrasqueta s'està morint, hem de fer-hi alguna cosa; estàvem cansats de converses informals de taverna carregades de bones intencions que acostumaven a caure en l'oblit.

Després d'ordenar les idees, s'establiren les prioritats. El primer que calia fer era localitzar experts en carrasques i en arbres monumentals. En segon lloc, calia dur els entesos fins a l'arbre per conèixer l'estat real en què es troba i saber si som a temps de reviscolar-lo. En cas de ser a temps de fer-hi alguna cosa, el pas següent seria el d'informar el propietari dels terrenys on es troba la carrasca i, finalment, dur a terme el procediment adient. I va ser d'aquesta manera que vam passar de les paraules als fets.

Fa anys, alguna gent del poble va fer un pas endavant i va desbrossar l'entorn de l'arbre per veure si la carrasca reviscolava, però el seu estat de salut no va semblar millorar. Així doncs, vaig tirar mà de l'agenda i d'internet per localitzar alguns experts i indagar en la matèria, va ser llavors que ens vam adonar que, inexplicablement, la Carrasqueta de la Guaita no formava part del catàleg d'arbres monumentals valencians, aquell que recull i protegeix jurídicament els exemplars que, bé per edat, bé per gaudir d'unes dimensions considerables o bé per les dues coses alhora, fan mèrits per formar part

Anys 60

d'aquesta prestigiosa llista. És més, la nostra carrasca no està inclosa ni tan sols en l'apartat d'arbres singulars locals. Si hi estiguera, aquesta protecció jurídica permetria l'accés a fons públics per a intervencions a mans d'experts. D'altra banda, en cas de vandalisme, les conseqüències penals serien molt més greus que si haguessen estat contra un arbre no protegit.

El treball de camp s'encetà amb la localització geogràfica de l'arbre i la presa de les seues mesures per tal d'omplir la fitxa tècnica (necessària per a incorporar l'arbre al catàleg i que quede així protegit jurídicament). La Carrasqueta és un arbre amb una alçada de 9,5 metres i una copa d'un diàmetre màxim de 13 metres. Aquestes en són les dimensions actuals, reduïdes en les darreres dècades per l'estat malaltús i envellit de l'arbre, que l'ha fet encongir-se. La circumferència del tronc, que es mesura a 1,30 metres d'alçada del terra, fa 3,5 metres.

Paral·leles a aquest treball de camp, es van obrir diverses vies de comunicació. La primera era de caràcter oficial, en la qual s'establí contacte i intercanvi d'informació amb la Conselleria de Medi Ambient a través del Centre per a la Investigació i Experimentació Forestal (cief) de la Comunitat Valenciana, que és el que gestiona l'arbratge

monumental. Una altra via, més informal i més ràpida, tenia com a objectiu engrescar 3 o 4 experts perquè visitaren la Carrasqueta i així obtindre una diversitat d'opinions que permetera extraure conclusions contrastades. Al cap i a la fi, l'objectiu era diagnosticar la Carrasqueta i saber com actuar-hi.

Alhora, l'Ajuntament de la Mata n'estava regularment informat i recolzava la iniciativa des d'un segon pla, a l'espera d'obtindre-hi més informació abans de formalitzar qualsevol iniciativa. I per la seua banda, la comissió organitzadora de l'Aplec (que enguany recau en la Mata), es va comprometre a millorar la valoració ciutadana del patrimoni arbori, en especial de l'arbratge monumental de la comarca, així com la conscienciació mediambiental en general. En aquest sentit, la comissió ha preparat excursions per als anys 2016 i 2017 a arbres emblemàtics dels Ports. La visita a la Carrasqueta servirà de cloenda d'aquests actes i serà el moment en què es presentaran les conclusions de l'estudi i les accions que l'acompanyaran.

Els experts que van vindre a veure l'arbre van ser 4. La primera visita va ser a l'octubre del 2016 i vingueren David Molinos —un enginyer forestal expert en clonació d'espècies forestals— i Òscar Bodí —un tècnic paisatgista expert en tractaments fitosanitaris.

Més endavant, al novembre, vingueren dues eminències en qüestió d'arbres monumentals: Isabel Queral —la biòloga i gestora del parc natural del Barranc dels Horts de la Fundació Caixa Castelló— i Bernabé Moya —un botànic de formació que va exercir durant molts anys de director del Departament d'Arbres Monumentals de la Diputació de València i que fou l'impulsor de la llei valenciana de protecció d'arbres monumentals.

Després d'inspeccionar l'arbre amb cura i detall, tots quatre ens aportaren les seues reflexions. En termes generals, coincidiren en el diagnòstic, però van proposar diferents actuacions. Les conclusions foren les següents:

1. Aquest exemplar es troba en un estat crític en què la seua edat ja no hi juga a favor. Segons Bernabé Moya, la Carrasqueta té, com a mínim, entre 350 i 400 anys (fins i tot és possible que en tinga 500). El lloc on ha crescut l'arbre, extremadament dur per al seu desenvolupament, n'ha condicionat el ritme de creixement al llarg de la seua vida, el qual ha sigut molt més lent que el de qualsevol arbre de la mateixa espècie i edat en un lloc amb condicions més favorables.

2. La Carrasqueta es troba al bell mig d'una muntanya d'uns 1.000 metres, de la qual en corona el cim. Aquest emplaçament l'exposa a tot tipus d'inclemències meteorològiques: vent, neu, insolació excessiva i escassetat d'aigua. La mancança d'aigua de l'arbre és fruit de la localització i la sequera: el fet d'estar al cim del turó, on l'aigua de la pluja s'escorre amb més rapidesa que en una vall, s'ha vist agreujada per la sequera sistemàtica de les últimes dècades. Però el fenomen meteorològic que li ha estat més perjudicial han sigut els llamps. Sembla que al llarg de la seua (no curta) història li n'han caigut molts i els experts fins i tot van assenyalar per on va entrar almenys un d'aquests llamps, el qual li va matar branques i part del tronc i va convertir algunes zones en irreparables.

3. Com a conseqüència dels impactes dels llamps, l'arbre pateix un greu problema en la circulació de la saba. Per si no fóra prou, la carrasca està afectada per diverses espècies d'insectes que la debiliten encara més. Tot i això s'aprecia, en forma de xicotets brots al voltant del tronc, un gran esforç de l'arbre per sobreviure. En l'argot

mèdic, estaríem parlant d'un pacient molt vell que es troba en un estat greu i amb un pronòstic reservat.

Davant d'aquest diagnòstic, la manera d'actuar d'uns i altres experts es va presentar de dues formes divergents. Totes dues visions comparteixen la idea que s'ha d'eliminar tota la vegetació que hi ha sota la copa de la carrasca (arbres i arbusts), encara que estan motivades per criteris tècnics diferents.

D'una banda, David Molinos i Òscar Bodí aconsellen esporgar l'arbre de manera selectiva, segellar-ne els talls i els forats i aplicar un tractament fitosanitari al brancatge restant. D'altra banda, Isabel Queral i Bernabé Moya proposen deixar fer l'arbre i no intervindre per tal d'evitar un col·lapse de la carrasca, donats la seua avançada edat i el seu precari estat de salut.

Després d'escoltar les recomanacions dels experts, s'ha decidit dur a terme 4 accions inicials.

1. La primera, de caràcter administratiu, és que el ple de l'Ajuntament approve la protecció de l'arbre i l'incloga en el patrimoni arbori local, la qual cosa permetrà un control municipal de l'arbre.

2. Eliminar la vegetació que envolta la carrasca.

3. Ficar unes tanques al voltant de la carrasca per evitar que les vaques, i especialment les persones, xafen les arrels de l'arbre o s'hi enfilen pel tronc.

4. Col·locar unes crosses sota les branques més grans que alliberen pes i eviten que l'arbre es partisca en cas d'una forta nevada.

Gràcies a tots els especialistes que s'han desplaçat i han vingut a veure la Carrasqueta de la Guaita, ara sabem més coses de la seua història, de com viu, com se sent i en quin estat de salut es troba. Fins i tot en sabem més del seu passat remot: aquesta carrasca amaga una bonica història que paga la pena difondre.

En les fotografies del 1950 i 1960 que els vam mostrar s'aprecia que l'entorn de l'arbre estava completament pelat. No s'hi deixava créixer res. Bernabé i Isabel ens preguntaren: Sabeu per què no hi ha vegetació al seu voltant? Per què no hi ha cap arbre com aquest prop d'ell? Per què està a soles la Carrasqueta? En veure les nostres cares d'interrogació, procediren a revelar-nos les incògnites d'aquell misteri.

L'atracció màgica dels maters per aquesta carrasca amaga una raó de ser molt profunda que explica per què és, des de temps antic, un símbol d'identitat local. La pervivència de l'estimat arbre no és qüestió de xamba: curiosament, està molt lligada a la seua estratègica ubicació. Aquest arbre servia de guia per a tota la gent de la contornada, especialment per a aquelles persones que havien d'endinsar-se al bosc:

caçadors, recol·lectors, pastors, carboners, llenyataires... o que havien de viatjar de nit: transport de gel, canviar els ruscs de mel, masovers que anaven a buscar el metge o als bureos... Tothom visualitzava els perfils de les muntanyes i buscava referències conegudes per saber on estava. Quan albiraven la carrasca, sabien si s'havien desviat de la ruta o si anaven bé i on quedava el poble de la Mata; fins i tot podien calcular el temps que els podia costar arribar al seu destí.

Si haguera tingut altres arbres al seu voltant, aquests haurien dificultat la identificació de la Carrasqueta, la qual hauria perdut la seua raó de ser. La Carrasqueta de la Guaita és, ni més ni menys, que un autèntic i vell far de muntanya en desús. Així doncs, la raó per la qual només hi havia una carrasca era per evitar la confusió dels viatgers; mai hi ha dos fars per a un mateix port. Per tant, si s'ha conservat aquesta carrasca generació rere generació és perquè ha sigut útil per al veïnat. L'arbre complia amb una funció social, era un senyal clarament identificable que orientava la població. Independentment de qui ha estat el propietari del terreny on està, la Carrasqueta sempre ha sigut l'arbre del poble. Ni tan sols la Guerra Civil va poder acabar amb ella quan un destacament militar li va tallar algunes branques per escalfar-se en aquells dies freds i plujosos de primers de maig del 1938.

Però sembla que hi van haver més carrasques de guaita al terme de la Mata. José Eixarch Frasnó trobà diverses referències datades entre 1678 i 1752 d'altres «carrasques o carrasquetes de la guaita», ara inexistents, situades a les Llomes de la Mata, a tocar del terme d'Olocau i prop del mas Blanch.

Sense dubte, la Carrasqueta de la Guaita ens connecta amb el nostre passat. Ha estat testimoni de com desfèiem les muralles, de la construcció de Sant Gil i del trasllat del cementiri. Ha conegut les èpoques del còlera, ha vist com exterminàvem els llops, com arrasàvem el bosc i trencàvem la muntanya per abancalar-la, i també com el bosc recuperava a poc a poc el terreny perdut. Va patir quan desapareixien les altres carrasques de guaita de les Llomes i va observar impassible com substituïem els safranars i les moreres per altres cultius. Ha vist passar el general Cabrera, el botànic Cavanilles i el Marqués de la Figuera. Ha presenciat com creixia la Mata fins vora els 800 habitants i com es desunflava fins a tindre'n poc més d'un centenar. Hi era present quan tothom s'emocionà el dia en què va arribar la llum al poble o quan hi entrà el primer automòbil. Amb el pas de les nostres visites, ha conegut les nostres famílies, ha vist com evolucionaven les nostres robes i el nostre valencià i guarda innumbrables secrets dels nostres pares, avis, besavis... que mai ens desvetllarà.

En definitiva, la Carrasqueta de la Guaita és l'ésser viu amb més anys de la Mata i, en certa manera, es podria considerar també com el més savi del poble, raó per la qual li devem una atenció especial. Aquesta carrasca mereix la dedicació més considerada, no només pel seu estat de salut (que també), sinó fonamentalment per tractar-se d'un símbol local intergeneracional.